I. Въведение

Превенцията на насилието и тормоза в училище и създаването на сигурна училищна среда изискват последователна и целенасочена политика, която се споделя и прилага от всички участници в образователния процес. Това се постига чрез насърчаване на информирано и компетентно участие на ученици, учители, специалисти, ръководство, родители и представители на местната общност, чрез прилагане на цялостен училищен подход. Усилията на училището са насочени към подкрепа и утвърждаване на позитивна училищна култура, основана на взаимно уважение, равенство и справедливост, сътрудничество и сплотеност. Целта е да се развие положително отношение на учениците към ученето и редовното им посещение в училище. Политиката за противодействие на тормоза и насилието се споделя и прилага от всички участници в образователния процес – ученици, училищен екип и родители.

II. Цели на политиката за противодействие на тормоза и насилието в училище

- Повишаване на осведомеността на учениците, учителите и родителите относно различните форми на тормоз и насилие и техните последици;
- Подкрепа за личностното развитие на учениците;
- Насърчаване на толерантност, уважение и съпричастност между учениците;
- Изграждане на позитивна и безопасна училищна среда, където всеки ученик се чувства ценен и уважаван;
- Утвърждаване на позитивна дисциплина и създаване на култура на отговорност и взаимопомощ;
- Развиване на подкрепяща и сплотена училищна общност;
- Създаване на споделено разбиране за насилието и тормоза, както и за техните последици;
- Подкрепа и мотивиране на учениците и служителите за повишаване на капацитета за справяне с насилието;
- Насърчаване на активно партньорство с родителите и семействата;
- Постоянно усъвършенстване на училищните практики за превенция и реагиране при случаи на тормоз и насилие.

III. Принципи на политиката за противодействие на тормоза и насилието в училище

- Нулева толерантност към насилието и тормоза - всички форми на агресия се разглеждат като неприемливи;
- Равенство и справедливост – с уважение и без дискриминация към всеки ученик;
- Подход, ориентиран към благосъстоянието на ученика – решенията и мерките се вземат с оглед на безопасността и емоционалното здраве на учениците;
- Бърза и адекватна реакция при инциденти – своевременно идентифициране и отговор на случаи на тормоз и насилие;
- Сътрудничество и партньорство – активна работа с ученици, родители, учители, специалисти и местната общност;
- Подкрепа и рехабилитация – осигуряване на психологическа и емоционална помощ за жертвите на тормоз и насилие;
- Непрекъснато усъвършенстване и оценка – подобряване на мерките за превенция въз основа на събрани данни, нови изследвания и добри практики.

IV. Дефиниция

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето:

„Насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

„Физическо насилие“ е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето.

„Психическо насилие“ са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на ученика, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за ученика, да осигури подходяща подкрепяща среда.

„Сексуално насилие“ е използването на дете за сексуално задоволяване. Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на Световна здравна организация е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табута на обществото“.

„Пренебрегване“ е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи. Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

Какво е тормоз?

Тормозът е специфичен вид насилие сред учениците и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Но не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни. Тормозът, независимо от това как се упражнява, е много сериозно, оставящо травматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики:

1. Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи ученик;
2. Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира;
3. Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на насилие.

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат описани като:

Физически тормоз, например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение.

Психически тормоз, например, подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на личните вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене; словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят ученик на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Когато е в група – под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с учениците, обект на тормоз.

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

„Кибер насилие“ и „Кибер тормоз“ са насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включват създаване и разпространение на

обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на ученик или го унижават: снимането на ученик с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис без негово съгласие, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др. Ако ученик е въвлечен в рискова ситуация онлайн, това винаги има своите отражения в реалния му живот. Преживяванията за ученика могат да бъдат дори по унизителни, тъй като кибертормозът не може да бъде прекратен веднага и е достъпен до много по-голям кръг хора.

Разлики между тормоз и закачки или игра между учениците:

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите ученици. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между учениците. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на учениците, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- Ако учениците се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.
- Ако един от учениците е видимо напрегнат, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другият ученик е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.
- Ако ученикът не се чувстват добре от закачките и подигравките, тогава поведението може да е тормоз.
- Ако ученикът, към когото са отправени подигравките, поиска от друг ученик да спре и той или тя не спират да се подиграват, тогава става въпрос за тормоз.
- Ако ученикът, който дразни, продължава да дразни или дразни отново и отново, това е тормоз.
- Ако дразненето е за нещо, което ученикът не може да промени (височина, носене на очила, тегло, способност да чете, атлетически способности и пр.), тогава може да е тормоз.
- Ако има и други хора наоколо, които наблюдават ситуацията и се окуражават или се присъединяват към ситуацията на подигравки, това е тормоз.
- Ако един ученик е по-силен или по-популярен, по-голям на възраст или по-властен, това може да е тормоз.

Ако се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди учениците да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз, е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях.

Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като не са така видими, а и учениците, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания. Проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на учениците. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуването на насилие и тормоз.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;

- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си – учениците смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на ученика и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове;
- ученикът може да стане затворен и изолиран, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на ученика;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване (постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен;
- различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възраст);
- наблюдават се промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

Тормозът между ученици спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

V. Превенция и интервенция на насилието и тормоза в училище

Превенцията на насилие и тормоз включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище клас, например създаване на правила на отношения в класа, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, регулярно провеждани в часа на класа или по друго време. Дискусиите са възможност в класа да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават учениците, като по този начин се създава пространство за мислене и отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне и развиване на нови умения и модели за ненасилствени отношения и поведение.

Интервенциите включват отговора на институцията при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Това са последователни действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на насилие, тормоз и криза и се реализират като отчитат индивидуалните потребности на всеки ученик, въвлечен пряко или косвено в ситуацията, като се прилага принципа на най-добрия интерес на ученика.

VI. Обхват на политиката на механизма за противодействие на тормоза и насилието в училище.

Политиката на механизма за противодействие на тормоза и насилието в училище: се отнася за всички участници в образователния процес – ученици, учители, училищно ръководство, родители, външни специалисти и гости на училището. Обхваща всички аспекти на училищния живот, включително: учебни часове и занимания по интереси, извънкласни дейности и клубове, училищни

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“
СЕЛО РАКЕВО, ОБЩИНА КРИВОДОЛ, ОБЛАСТ ВРАЦА
e-mail: info-602086@edu.mon.bg, тел: 0877161268

УТВЪРДИЛ:
ИЛИАНА ГЕОРГИЕВА
Директор ОУ“ Васил Левски“ с. Ракево
Заповед РД-05-750/10.09.2025г.

МЕХАНИЗЪМ
ЗА
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ И НАСИЛИЕ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ В ОУ ” ВАСИЛ ЛЕВСКИ “- с. РАКЕВО, ОБЩ. КРИВОДОЛ през 2025/2026 УЧЕБНА ГОДИНА

Настоящият документ е актуализиран на заседание на ПС / Протокол № 13/10.09.2025г. и утвърден със Заповед № РД-05-750/ 10.09.2025г.

събития и тържества, дейности извън училището, организирани от институцията, комуникация и взаимодействие в онлайн среда (учебни платформи, социални мрежи, дигитални групи).

VII. МЕРКИ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА:

1. Система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда:

1.1. Създаване на координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза. Съветът се ръководи от заместник директор и включва в състава си училищен психолог, учители, ученици и родители.

1.2 Оценка на ситуацията

Оценката съдържа описание на следното: До колко са запознати заинтересованите страни с темата за насилие и тормоз? Какви видове и форми на насилие и тормоз има в училището. Колко често те се проявяват? Къде са местата, на които най-често се случват? Кои са участниците? Как се е реагирало до момента? Какво следва да се предприеме, за да бъде реакцията ефективна?

Оценката се организира от ръководството на институцията и се осъществява от координационния съвет в началото и в края на всяка учебна година с цел определяне на формите и видовете тормоз, участниците в тормоза и местата, където най- често се случва. Провежда се чрез анонимен въпросник от класните ръководители до 3 седмици от началото на учебната година и до 3 седмици преди края на учебната година. Резултатите се обработват в десетдневен срок от УКС за справяне с насилието. След обобщаване на резултатите от изследването, УКС запознава педагогическия персонал с оценката на проблема на Педагогически съвет, а непедагогическия персонал – на Общо събрание. Резултатите могат да се обсъдят и на родителските срещи и в часовете на класа.

1.3. Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза

На базата на извършената оценка се изготвя план за противодействие на училищния тормоз от УКС за справяне с насилието, който се актуализира всяка година до края на месец октомври. Планът включва описание на всички дейности по превенция и интервенция на ниво институция и ниво клас и е индивидуален за всяко училище. В плана са очертани срокове и отговорности по изпълнение на дейностите по превенция и интервенция.

2. Дейности за предотвратяване на училищния тормоз:

А. Дейности по превенция на равнище институция

1. Организационни мерки:

- Със заповед на Директора на ОУ „Васил Левски“ с. Ракево е създаден Училищен координационен съвет (УКС) за справяне с насилието, който планира, проследява и координира усилията за справяне с училищния тормоз.
- УКС, съгласувано с класните ръководители, договаря единни правила с ясно разписани отговорности за предотвратяване и реагиране при прояви на тормоз и насилие.
- УКС обобщава всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете, и формулира общоучилищни правила, които стават част от училищната политика.
- Актуализиране на Етичния кодекс на училищната общност, съгласно ЗПУО.
- Комисията за актуализиране на Правилника за дейността на ОУ „Васил Левски“ с. Ракево, разработва предложения за промени, произтичащи от настоящия механизъм, и ги предлага за обсъждане и приемане на ПС.
- Администраторът на училищния сайт публикува „Механизма за противодействие на тормоза и насилието“ и осигурява достъпност на информацията за училищната общност и родителите.
- Въвеждане и поддържане на Дневник за случаи на насилие и тормоз за съответната учебна година.
- Модернизиране на системите за сигурност и контрол на достъпа в училището.

2. Дейности с ученици

- Планиране на конкретни дейности по превенция на ниво клас.

- Осигуряване на участие на учениците в подготовката, организирането и реализирането на дейностите по превенция.
- Включване на учениците с проблемно поведение в спортни клубове и клубове по интереси.
- Провеждане на колективни и индивидуални срещи с учениците по теми като „Разрешаване на конфликти чрез диалог“ (в час на класа и в приемното време на класния ръководител).
- Приобщаваща практика през учебната година „Приобщаването в действие“ – табло с добри примери. Тематика: Визуално табло във фоайето със снимки и кратки описания на малки, но значими жестове на приобщаване – съвместни игри, групови дейности, помощ от съученици, лични успехи на ученици със затруднения.

3. Дейности с родители

- Провеждане на информационни срещи с родителите на тема: „Семейството като партньор за училищна сигурност“, с акцент върху разпознаването на тормоза у учениците (жертви и извършители), отговорно родителство в дигиталната ера, ролята на семейството при изграждане на ценности – на родителски срещи и в приемното време на класните ръководители.

4. Квалификация и подкрепа за педагогическия екип

- УКС организира и провежда обучения за класните ръководители на тема: „Сътрудничество с родителите при превенция на тормоза“.
- Председателят на училищната комисия за квалификация, съгласувано с директора, планира обучения за повишаване на квалификацията на учителите в областта на справяне с училищния тормоз.
- Всички учители предлагат на УКС мерки за усъвършенстване на системата на дежурства, за да се обхванат рисковите места, където е установено наличие на тормоз.

5. Дейности ниво клас:

5.1. Обучение на учениците и изграждане на правила

- В часа на класа класните ръководители използват групова работа, дискусии, решаване на казуси и споделяне на опит, за да разяснят същността и видовете тормоз.
- Всеки клас заедно с класния ръководител изработва общи правила на поведение и ценности в училище.
- Класният ръководител и учениците разработват процедура, описваща мерките при нарушаване на правилата.
- Класните ръководители да включват в часовете на класа теми, свързани с насилието, ценностите, социалните роли и функционирането на институциите:
  - „Толерантност и уважение към различията“
  - „Социални и емоционални умения за решаване на конфликти“
  - „Как да изградим приятелства и подкрепящи взаимоотношения“
  - „Отговорност за собственото поведение“
  - „Силата на думите и емоциите – как влияят върху другите“
  - „Дигитална безопасност и превенция на кибертормоза“
  - „Ценности в действие – как ги прилагаме в ежедневието“
  - „Сътрудничество и работа в екип за общо благо“
  - „Разпознаване на признаци на тормоз и как да реагираме“
  - „Заедно срещу тормоза – инициативи и кампании в училище“
  - „Емпатия и подкрепа – как да помагаме на другите“

5.2. Работа с родители

- Перманентни разговори с родителите в индивидуални или групови срещи за обсъждане на тормоза, преживяванията на извършителя и потърпевшия и емоционалното въздействие върху тях.
- Провеждане на тематична родителска среща за превенция на насилието и тормоза на тема: „Семейството като партньор за училищна сигурност“.
- Провеждане на неформални срещи-разговори с родители, учители и ученици за обсъждане и изготвяне на мерки за превенция.
- Организиране на родителски обучения и тематични срещи на теми:

- „Родителят като модел на поведение – изграждане на доверие и уважение“
- „Как да възпитаваме без наказания – позитивни стратегии за дисциплина“
- „Превенция на рисковото поведение“

- Отбелязване съвместно с родители и ученици Деня за борба с тормоза – „Ден на розовата фланелка“.

5.3. Работа с психолог и външни специалисти

- Провеждане на съвместни дейности между класен ръководител, учители и психолог.
- Организиране на допълнителни занятия с подкрепата на психолога или външни специалисти.
- Сформиране на група за взаимопомощ „Приятели помагат на приятели“ за развиване на социални умения и подкрепа между учениците.
- Използване на посредник при разрешаване на конфликти.

5.4. Отбелязване на важни дни и кампании

- Международен ден на толерантността
- Международен ден на доброволчеството
- Международен ден на думата „Благодаря“
- Международен ден на прегръдката
- Международен ден на търпението
- Световен ден на доброто

5.5. Тематични тренинги и игрови методи по класове

1–2 клас: „Приятели в училище“ – разпознаване на различни форми на лошо отношение, изграждане на приятелства и безопасна среда.

3–4 клас: „Емоции и действия“ – чрез игрови ситуации и казуси учениците се учат как емоциите влияят върху поведението им и как да реагират ненасилствено.

5–7 клас: „Силата на думите и сътрудничеството“ – дискусии и упражнения за разпознаване на вербалния тормоз, въздействието на думите върху другите и изграждане на сътрудничество и емпатия

6. Дейности за повишаване на социалните умения на учениците

- За емоционално разпознаване – Игра „Емоционален детектив“: учениците получават карти с лица и ситуации и трябва да открият и назоват емоциите на героите.
- За приемане на различията – Беседа и творческа задача „Моето уникално аз“: всеки ученик представя свое умение или интерес, обсъждат се различията и силните страни на всеки.
- За развиване на емпатични умения – Ролева игра „В обувките на другия“: учениците изпълняват сцени от ежедневни ситуации на връстници и обсъждат чувствата и реакциите им.
- За сътрудничество – Проект „Голяма картина заедно“: учениците създават общо произведение (рисуване, колаж, модел), където всеки допринася за крайния резултат.
- За социално-емоционално развитие – Игра „Изрази без думи“: чрез мимики, жестове и езика на тялото учениците научават как да разбират невербалното общуване.
- Драматизация – „Приключенията на нашия клас“: учениците създават кратка сценка или история, в която се изправят пред предизвикателства и решават конфликти.
- Социални истории – „Истории от нашето училище“: учениците разказват реални или измислени ситуации и обсъждат правилното поведение и решенията на героите.

7. Дейности на ниво общност

- Взаимодействие с родителската общност – Класните ръководители съдействат на УКС за подобряване на комуникацията с родителите и включване на специалисти от различни професии (психолози, социални работници, лекари, спортисти, артисти и др.) в училищни инициативи.

7.1. Партньорства с външни организации – УКС осигурява сътрудничество с:

- Дирекция „Социално подпомагане“ – Отдел „Закрила на детето“
- Местна комисия за БППМН
- МВР – Детска педагогическа стая

- Други местни организации, които могат да подкрепят превенцията на тормоза и социалното развитие на учениците.

Б. Дейности по интервенция на равнище институция

1. Дейностите по интервенция на ниво институция задължително се включват в Годишния план за дейността на институцията и се приемат на първия педагогически съвет за учебната година. Включват:

- Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията. Дневникът със случаи се създава за целите на анализа и планирането на цялостна политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на второ и трето ниво според приетата класификация (Приложение 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. В Дневника със случаи се описва следната информация: дата, клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя. Дневникът се съхранява в учителската стая.
- Иницииране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби. При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане" (Отдел „Закрила на детето" – ОЗД) и/или полицията. **Всеки служител в училището е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на институцията.**

2. Дейности по интервенция на ниво клас – отнасят се до всички ситуации на насилие и тормоз според приетата класификация.

- Обсъждане между учениците и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.
- Съвместни действия между класен ръководител или учител и психолог, а при необходимост и включване на външни специалисти Може да се организират допълнителни занятия с класа с подкрепата на психолога. За целта би могъл да се покани и външен за училището специалист.
- Използване на посредник при разрешаване на конфликта
- Провеждане на тематична родителска среща

3. Работа с родители - във всички случаи е необходимо родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз ученици да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на ситуацията.

- **Насоки към учителя за разговор с родителите:**
  - Добре е разговорът да бъде започнат със силните страни на учениците и след това да се представи ситуацията. Това ще помогне за свалянето на напрежението още в началото.
  - Добре е останалите родители от класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението. По този начин се ограничават различни интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията. Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки; от разговора могат да бъдат изведени конкретни договорености – кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат. Конструктивно е учителят да дава конкретни препоръки на родителите какво биха могли да направят и да обсъжда дали това е според възможностите им. По преценка учителят може да насочи родителите за консултация с училищния психолог, или с други специалисти при необходимост.
- **Насоки за работа с родители, когато не съдействат:**

В случай че родителите отказват да съдействат или по някакъв начин саботират действията на училището, учителят следва да се обърне към координационния съвет.

VIII. Първоначални действия при възникване на кризисна ситуация в училище

1. Уведомяване директора на училището.

2. Установяване степента на критичност на събитието и при нужда позвъняване на тел. 112.
3. Директорът уведомява началника на РУО Враца по телефон или имейл до 1 час.
4. Уведомяване родителите/настойниците на учениците, попаднали в критичното събитие или ситуация.
5. Организиране работата на присъстващите в зависимост от спецификата на кризисната ситуация или събитие.
6. Оставане на мястото на събитието /ако е наложително и възможно/ до пристигане на съответните служби.
7. Анализ и преценка на психологическото състояние на потърпевшите и при необходимост уведомяване Националната мобилна група за психологическа подкрепа.
8. Изготвяне на писмен доклад до началника на РУО Враца в срок до 24 часа- описание, анализ, предприети мерки.

IX. Действия за справяне с установен училищен тормоз в ОУ „Васил Левски“ с. Ракево

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои от самите ученици. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. Важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между учениците. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на учениците, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват.

Ако се касае просто за приятелска игра учителят може да се намеси, за да предупреди учениците да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат следните действия.

1. Прекратяване на ситуация на тормоз.

Задължение на всеки учител/служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал (от ученик, родител или друг служител от училището):

- В случай на физически тормоз учениците трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;
- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията;
- Важно е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение.

2. Реакции спрямо ученика, упражнил тормоз.

2.1. Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Той се прилага от класният ръководител.

- Учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, показва ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че хората правят грешки, които следва да бъдат поправени, без да се налагат наказания;
- Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си. С това негово решение трябва да се съгласи и потърпевшия от тормоза ученик;
- Класният ръководител изслушва ученика, упражнил тормоза в отсъствието на потърпевшия ученик;
- След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на учениците и дава обратна връзка;
- Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители и от възпитателите, които също могат да подпомогнат работата на учителя като наблюдават ученика във взаимоотношенията му с другите ученици и дадат насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост.

2.2. При повтаряне на едни и същи нарушения на правилата се прилага подходът за

възстановяване на щетата, уведомяване на класния ръководител и УКС, като се съставя протокол за тормоз.

- Класният ръководител уведомява родителите за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;
- Разговорът се провежда в партньорски взаимоотношения, като се предоставя отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;
- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и неглижирането на другия ученик от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;
- След оценка на случая и по преценка директорът подава сигнал от името на институцията до ОДЗ и/или полицията и се инициира работа по случай;
- Учителят насочва родителите за консултация със специалист.

2.3. При много сериозно ниво на тормоз – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на ученика-жертва, така и на ученика-извършител се уведомява Дирекция социално подпомагане – Отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или МВР.

- Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници;
- Учителят или служителят, станал свидетел на подобен тормоз, ако не може да се справи сам е длъжен да потърси помощ от дежурния екип в училище или други лица, намиращи се в района на инцидента;
- Учителят/класният ръководител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници в ситуацията на насилие;
- След прекратяване на физическия контакт между лицата, свидетелят на тормоза незабавно уведомява директора на ОУ „Васил Левски“ с. Ракево и регистрира ситуацията на насилие в Дневник за случаи на тормоз в училище;
- Директорът свиква УКС за справяне с тормоза и уведомява отдела за „Закрила на детето” по местоживеене, инспектор ДПС, местната комисия за БППМН, РУО и полицията;
- Уведомява се родител;
- УКС за справяне с тормоза обсъжда ситуацията на свое работно заседание и съставя протокол за тормоз, уведомява класния ръководител и родителите на учениците като ги насочва към местната комисия за БППМН и полицията, ОЗД и общината по силата на координационния механизъм.

3. Реакции спрямо ученика, който е обект на тормоз

Работата с ученици, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение:

- Класният ръководител говори с ученика, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно), за да разбере какво точно се е случило;
- Необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- Класният ръководител наблюдава ученика в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

4. Реакции спрямо наблюдателите

- Класният ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. От останалите очаква да направят същото, ако се случи в бъдеще;
- Класният ръководител убеждава да се отговоря на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая;
- Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо учениците, станали обект на тормоз.

X. Училищна система за насочване към други служби

1. Регистриране на ситуации на тормоз.

- Създава се Дневник за описване на ситуации на училищен тормоз;
- Всяка ситуация на тормоз се описва в Дневника от учители/служителя, който я е наблюдавал с цел проследяване развитието на случая във времето и планиране на подходяща интервенция;
- Дневникът съдържа кратко описание на всяка ситуация, кога се е случила, кои са участниците и какви мерки са били предприети;
- Дневникът се съхранява на общодостъпно място в учителската стая;
- Класните ръководители следят вписаните в Дневника случаи и предприемат необходимите мерки за взаимодействие с учителите, родителите и психолога.

2. Включване на родителите

- Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;
- В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другия ученик, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;
- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и неглижирането на другия ученик от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се остави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки
- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;
- В случай че родителите откажат да съдействат или по някакъв начин саботират действията на училището учителят следва да се обърне към координационния съвет и случая да се обсъди.

3. Насочване към други служби.

В случаите, при които поведението на ученика се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето" по местоживеене. Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми съответния отдел „Закрила на детето" по местоживеене, местните комисии за БППМН, полицията и всички останали участници в мултидисциплинарния екип по силата на координационния механизъм.

В тази връзка е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на социалните работници от отделите „Закрила на детето" към Дирекциите „Социално подпомагане". Социалният работник е професионалистът, който може да проучи ситуацията, в която се намира ученика, условията, при които живее, родителският капацитет и при необходимост да предприеме мерки, които да подпомогнат детето и семейството като цяло.

Приложение:

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

НАСОКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз.
2. Подход за възстановяване на щетата.
3. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз.
4. Насочване на ученика и неговите родители към програми и услуги в общността.
5. Действия при насилие на ученик срещу член на екипа на институцията.

6. Действията при насилие на възрастен срещу ученик.

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на институцията срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата училищна общност, за да бъде максимално ефективна.

Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между учениците, както и поведението, което е неприемливо. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически измерения.

1. Прекратяване на ситуация на насилие и тормоз

Задължение на всеки служител на институцията е да се намеси, за да прекрати ситуация на насилие/тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал (от ученик, родител или друг служител от училището:

- в случай на физически тормоз учениците трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно; когато има опасност за живота на ученик, неговото здраве и физическия интегритет може да се използва разумна физическа сила под формата на избутване, издърпване, задържане на място.
- не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и ученикът, което е потърпевш, особено в присъствието на ученикът, което е нанесло насилието/тормоза и на други ученици, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към учениците – свидетели на насилието, към средата, а не към активните участници и потърпевшите в ситуацията на насилие;
- когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

2. Подход за възстановяване на щетата

Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази посока. Важно е преди да се прилага подходът да бъде предварително съгласуван с цялата общност, включително и с учениците, и да бъде част от политиката на институцията. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети. Подходът за възстановяване на щетата изисква време и по-задълбочен разговор с ученикът, който е извършил насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от учителя/класния ръководител, психолога. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан:

- като първа стъпка учителят/класният ръководител изслушва ученикът. Не е желателно ученикът да се изслушва съвместно с потърпевшият ученик;
- ключов момент във възстановяването на щетата е, че учителят/класният

ръководител разговаря с ученикът, а ученикът само предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и ученикът, който е потърпевш от насилието. Този процес се медиира от ангажирания в случая учител/класен ръководител или психолог;

- след изясняване на ситуацията и постигане на договореност, учителят/класният ръководител за определен период от време проследява поведението на учениците и дава обратна връзка. Учителят може да потърси съдействие и от другите учители, които също да наблюдават поведението на учениците и да реагират своевременно. Психолога също може да подпомогне работата на учителя като наблюдава ученикът във взаимоотношенията му с другите ученици и даде насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост;
- при преценка може да бъде насочено към услуги в общността .
- насочване на ученикът и неговите родители към програми и услуги в общността.

3. Действия при инцидент, криза или при повторна ситуация на насилие или тормоз

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на инцидент или криза се следват предписанията от механизма, описани в *Приложение 1.* Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия:

- при инциденти и кризи се препоръчва работа в групов формат (например работа с целия клас), като кризисна интервенция е от минимум 45 минути до 1 час и 30 мин. в определени рамки – затворено пространство, в което участниците не допускат нови лица, и др. Предлага се пространство, в което да се вентилират емоциите от преживяното и да се даде възможност за преработка.
- Най-подходящо е тази интервенция да бъде извършвана от психолога, а при липсата на такъв специалист веднага да се потърси съдействие от Националната мобилна група за психологическа подкрепа, състояща се от кризисни психолози към МОН, мобилната група или специалист от услуга в общността или мобилни кризисни психолози от Държавната агенция за закрила на детето. Честа спонтанна реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че ученикът, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а ученикът, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия (съпреживяване), за да може то да развие това чувство към другите;
- работата с ученици, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е учителят/класният ръководител да поговори с ученикът, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;
- погрешно е открито и публично пред другите ученици да се оказва подкрепа на потърпевшият ученик, защото това допълнително ще урони достойнството му пред неговите връстниците. При този първи разговор е важно да се предложи на ученика подкрепа, като се разговаря с него какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;
- необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- ученикът трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с психолога в институцията;
- не е препоръчително да се прави среща между ученикът, върху който е упражнено насилието, и ученикът, който е извършило насилието, с цел да се помирят и да се

разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия.

- при създаване на необходими условия и след съответно обучение на специалистите в училището може да се реализира медиация с цел възстановяване на емоционалната и моралната щета и взаимовръзките между учениците.
- наблюдавайте ученика в следващите дни, за да се уверите как се чувства, и при необходимост отново разговаряйте с него;
- необходимо е да се работи с наблюдателите не само на нивото на превенцията, но и след ситуация на тормоз;
- не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички, които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата на институцията;
- валидират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите на институцията. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;
- насърчават се отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая;
- при преценка ученикът може да бъде насочено към услуги в общността.

4. Насочване на ученика и неговите родители към програми и услуги в общността

Насочването на ученика и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от психолога или ако няма такъв – от класния ръководител. Насочващият трябва да е запознат с услугите в общността и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми – къде може да се консултират, колко струват консултациите, какво представляват консултациите, какъв е метода на работа и т.н. Всяко училище следва да има актуална информация за наличните услуги в общността, като центрове за превенция и консултативни кабинети към местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, центрове за обществена подкрепа, комплекси за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества, програми, предлагани от неправителствени организации и др. Важно е насочването да се направи конкретно и с грижа, за да могат родителите и ученикът да се възползват, а не да го приемат като мярка за наказание.

5. Действия при насилие на ученик срещу член на екипа на институцията

- Действието се прекратява незабавно от възрастен, който е в близост до мястото на извършеното насилие.
- Оказва се помощ в случай, че има пострадал/пострадали.
- Ученикът трябва да бъде отделен с оглед на възстановяване на сигурността. Отделянето на ученика може да бъде временно, до успокояването му, осъществява се психологическо консултиране/кризисна интервенция.
- Уведомяват се родителите на ученика.
- С ученика започват дейности за установяване на причините, изясняване на ситуацията, оценка на проблема. С него задължително разговаря психолог. Последният дава становище след оценката на проблема и поведението за целите на вземането на решение за последствията от Педагогическия съвет.
- Училището организира провеждане на педагогически съвет за вземане на решение за последващи действия. Обсъждат се възможни действия и се прави план за работа с ученика.

6. Действията при насилие на възрастен срещу ученик

При насилие на възрастен над ученик незабавно се подава сигнал към ОЗД и/или полиция и се свиква Координационния механизъм за ученик в риск. Училището извършва последователни действия – описани в *Приложение 3:* Кога, кой и къде може да подава сигнал за ученик в риск? С пострадалият ученик разговаря психолог, който прави оценка и изготвя становище.

Приложение 1
Класификация на формите на насилие и тормоз и предприемане на съответните действия

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Документиране	Последователност на процедурите при интервенция и действия
Първо ниво на нарушаване на правилата: **Форми на физически тормоз са например:** леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. **Форми на психически тормоз са например**: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подтикване, ругаене, клеветене, подигравки, унижение, заплахи, нецензурни коментари, измисляне на прякори, изключване от групови дейности. **Форми на сексуален тормоз са например**: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст, съблазняване от друго дете или по-възрастен. **Форми на кибертормоз са например**: обидни обаждания и изпращане на обидни съобщения (SMS, MMS, съобщения в социалните мрежи, използване на език на омразата, кражба на профили, качване на снимки без разрешение, неприлични и обидни коментари).	На първо ниво, по правило, действията се предприемат от учител и класен ръководител заедно с родител, като се предприема педагогическа работа – индивидуално, за група деца или за класа. При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват. По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са по-сериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивид или ако едно и също дете, или ученик бива тормозено неоднократно в ситуации, класифицирани като първо ниво, то тогава следва се да предприемат действия, предписани за ситуации от нива две или три.	Ситуациите от първо ниво не се регистрират в дневника за случаи, защото са първа проява и не се тълкува като тормоз.	1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници. 2.Прекратяване на ситуацията успокояване/интервенция на всички участници. 3.Класният ръководител/ учител подробно се информира за случилото се от всички свидетели и участници на ситуацията на насилие. 4. Уведомява родителя. 5. Консултации-предприемане на индивидуални разговори с участниците от класен ръководител. 6. Мерки и действия от страна на класния ръководител - намиране на решение, което да удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите. 7. Проследяване изпълнението на предприетите мерки и действия.
Второ ниво – повтаряне на едни и същи	На второ ниво, по правило,	Ситуацията на тормоз се описва в	1. Верифициране на подозрение или

нарушения на правилата или при по-сериозни последици. **Форми на физически тормоз са например:** шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса. **Форми на психически тормоз са например**: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация, подигравки отправени пред целия клас, публично унижение, неприемане, манипулиране, публично отхвърляне, разпространяване на слухове. **Форми на сексуален тормоз са например**: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози. **Форми на кибертормоз са например**: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, унизителни за ученика снимки, видео, кражба на профил или използване език на омразата, заплахи, неприлични коментари).	действията се предприемат от учител з[illegible]ю с педагогически съветник, представител на съвета и директор и задължително участие на родител, като се уведомява директорът. По преценка се подава сигнал ОДЗ или полиция. Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай. Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или нарушил училищната процедура, трябва да се уведоми директорът, който следва да се обърне към отделите за закрила на детето.	Дневника за ситуации на тормоз и се предприема работ[illegible] случай.	откриване на ситуация на тормоз. 2. Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 3. Уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията при ситуации с по-сериозни последици по преценка на класния ръководител заедно с психолога или директора; Уведомяването е задължително и незабавно, когато се отнася до случаи на сексуален тормоз, проявяващи се в подтикване или принуждаване към сексуални действия. 4. Уведомяване на родител. 5. Консултации. 6. Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с ученик в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма. 7. Мониторинг на предприетите мерки и действия.
Трето ниво – злоупотреба със сила, както и ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, за който и да е от участниците в ситуацията.	На трето ниво уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно. **Действията на ниво училище се предприемат от директор заедно**	Ситуациите на тормоз от трето ниво се описват в Дневника за случаи на тормоз, като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници.	1.Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз и незабавно уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията. 2.Прекратяване на ситуацията и

Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие. **Форми на психически тормоз са например**: сплашване, изнудване със сериозни заплахи, насилствено отнемане на пари и вещи, ограничаване на движението, склоняване към употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в деструктивни групи и организации, изолация, групово измъчване на индивид или група, организиране на банди, последиците от които са нараняване на другите. **Форми на сексуален тормоз са например**: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение. **Форми на кибертормоз са например**: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография.	**с координационния съвет със задължи ното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги.** Отговорът на училището включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; - съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата; включване на учениците в допълнителни програми, насочване към услуги в общността. Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или нарушил училищната процедура, трябва да се уведоми директорът, който следва да се обърне към отдела за закрила на детето, центъра за социална адаптация или полиция.	Ако друга организация или услуга е въвлечена в работа : ученика, училището установява връзка с тези организации или услуги и хармонизира дейностите.	успокояване/интервенция към всички участниците. 3. Уведомяване на родител. 4. Консултации- предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5. Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информиране и насочване към други служби или услуги от страна на директора. Ако друга организация или услуга е въвлечена в работата на детето или ученика, училището установява връзка с тези организации или услуги, за да синхронизира дейностите. 6. Проследяване изпълнението на предприетите мерки.

Приложение 2

КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА УЧЕНИК ВРИСК?

1. Кога се подава сигнал за ученик в риск?
2. Кой подава сигнал за ученик в риск или в ситуация на насилие и тормоз?
3. Къде може да се подава сигнал за ученик в риск или в ситуация на насилие и тормоз?

1. Кога се подава сигнал за ученик в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето (чл. 7, ал. 1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане", Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

Съгласно ал. 2 „Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна".

2. Кой подава сигнал за ученик в риск от насилие и тормоз?

При идентифициране на случаи на насилие и тормоз на ученици в училището директорът на институцията следва да бъде незабавно уведомен. От страна на институцията сигналът се подава от директора.

Всеки член на институцията, който е станал свидетел на ситуация на насилие и тормоз, е длъжен незабавно да уведоми ОЗД и /или полицията.

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл. 10, ал. 5) в случаите, отнасящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали.

В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в институцията може да
проведе консултация, като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с консултант на телефон 116 111, а в ситуации на кибернасилие и кибертормоз – да се свърже с Националния център за безопасен интернет на телефон 124 123 или чрез сайта www.safenet.bg .

3. Къде може да се подава сигнал за ученик в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111, която работи 24 часа в денонощието. Линията е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждащите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. В случаи, касаещи насилие и тормоз в интернет (кибернасилие и кибертормоз), сигнал може да се подава към Националния център за безопасен интернет. Към центъра функционира консултативна линия, отворена в работните дни между 10 и 16 часа на телефон 124 123, имейл helpline@online.bg и чат в сайта www.safenet.bg. Консултациите на линията са анонимни и на нея могат да се свързват както деца, така и професионалисти и родители. Сигнал може да бъде подаден и към националния телефон за спешни повиквания: **112.**

Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане" (отдел за закрила на детето), Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и

факс. Сигналът се изпраща в дирекция „Социално подпомагане“ по настоящия адрес на детето. Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето“ при дирекция „Социално подпомагане“ началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето“ определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от неговото постъпване.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за ученика, за взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая. При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти, за да се направи точна оценка и да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен риск за ученика, трябва да бъдат предприети мерки за закрила и да започне работа по случая. Изготвя се общ план, в който се описват планираните мерки, като социалният работник е отговорен и следи за изпълнението на плана. Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото ученика.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с ученика на равнище училище. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и учениците към подходящи социални услуги и консултации.

Задължения на органите за закрила на централно и местно ниво и останалите ангажирани субекти по настоящия Координационен механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция

Процедура за взаимодействие при сигнал за дете, жертва на насилие или в риск от насилие

В случай, че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от ДСП/ОЗД, ДАЗД или МВР /съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето/, той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в Дирекция „Социално подпомагане“ по настоящия адрес на детето / в § 1, т. 15 от Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето е дадено определението „Настоящ адрес на дете“ е адресът, на който детето пребивава/.

Във всеки един отдел „Закрила на детето“ при Дирекция „Социално подпомагане“ началникът на отдела е на разположение, като той определя определен отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето“ се определя отговорен социален работник, който извършва проверката на сигнала

до 24-часа от постъпване на сигнала. След приключване на проверката от социалния работник, ако бъде идентифициран риск и бъде отворен случай се изготвя доклад с резултатите от проверката, като копие от доклада и сигнала се представят на задължителните участници в мултидисциплинарния екип – представител/и на кмета на общината, района или кметството; представител на Районните управления на МВР по места – районен инспектор, или инспектор Детска педагогическа стая, или оперативен работник и др.; както и съобразно конкретния случай – Регионален център по здравеопазване; личен лекар на детето, представител на „Спешна помощ", завеждащ отделение в лечебното заведение подало сигнала и др.; Регионален инспекторат по образованието към Министерство на образованието, младежта и науката; директор на училище, детска градина или обслужващо звено, класен ръководител на детето или групов възпитател, училищен психолог (педагогически съветник) и др.; Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни; районен съдия; районен прокурор; управителен орган на социална услуга – резидентен тип и други по преценка на ДСП/ОЗД (ако се издава заповед за извеждане на детето извън семейството и настаняването му в услуга – резидентен тип), ако и когато следва да се ползва такъв; специалист при доставчик на социална услуга в общността, ако и когато следва да се ползва такъв. Отговорният социален работник в рамките на 24-часа, необходими за проучването на сигнала, свиква по телефон в най-кратък срок работна среща на мултидисциплинарния екип.

Мултидисциплинарният екип на местно ниво следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип, набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия, в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи да бъде подкрепено от съдействието на останалите участници, в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

Процедура при кризисна интервенция

Процедурата се прилага при възникване на критично събитие и ситуация, която е много опасна или рискова, характеризира се с висока смъртност, голям брой пострадали или загинали лица, тежки травми – например акт на насилие, терористични актове, животозастрашаващи природни бедствия, автомобилна катастрофа и др., при които има висок обществен интерес и публичност. Децата, които са преживели такова критично събитие най-често са объркани, изпитват тревожност, депресия, страх, скръб, това води и до трудности при хранене и спане, недоверчивост, затваряне в себе си. Осъществяване на ранен контакт с такива деца, предотвратява формирането на система за психологическа защита от страна на жертвите /което възпрепятства усилията на външните лица да ги подкрепят за тяхното възстановяване/, облекчава техните страдания и подпомага да се преодолее събитието. Целта на тази кризисна интервенция е снижаване ефекта от кризисното събитие; намаляване влиянието на травматичния стрес; ускоряване възстановяването на нормалния ритъм на живот на децата и установяване на децата, нуждаещи се от последваща помощ.

Във всеки един отдел „Закрила на детето" при Дирекция „Социално подпомагане" началникът на отдела е на разположение. Той уведомява ДАЗД в рамките на 1 час по телефон или факс, за организиране на *групата за кризисна*

интервенция, професионалистите от тази група, следва да окажат спешна психологическа помощ на децата при настъпилата критична ситуация.
Мултидисциплинарният екип за кризи включва дежурен полицейски служител, дежурен съдия, прокурор, дежурен лекар, социална услуга – кризисно настаняване, дежурен служител в общинската администрация, директор или класен ръководител – представители на училища. Подкрепящият трябва да окуражи детето и неговите близки да участват в конкретни дейности.
Мултидисциплинарният екип на местно ниво следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Планът за действие при кризисна интервенция трябва да е съставен от краткосрочни цели и опростени действия. При кризисната интервениця е важно да бъде осигурен контакт на детето/децата с близките, приятелите, може да се разработи и училищен план за подпомагане на пострадалото дете/деца от техните връстници, който включва дейности, в които могат да изразяват своите мисли и чувства. Всеки един от участниците в мултидисциплинарния екип, набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия, в съответствие с нормативната уредба.

Министерство на вътрешните работи

- Осигурява служители от РУ на МВР по настоящ адрес на детето, които да участват в мултидисциплинарните екипи на местно ниво като издава за това писмена Заповед по реда, предвиден за това, в която да са вменени задължения за действие и съдействие по настоящия координационен механизъм. В писмената Заповед следва да са посочени заместници на определените служители, които да действат в отсъствие на титулярите.
- В срок от един месец от подписването на *Споразумението за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила при случаи на деца, жертви или в риск от насилие и при кризисна интервенция* предоставя на Регионалните дирекции за социално подпомагане всички координати за връзка (телефон, включително мобилен, е-мейл, факс, адрес и др.) с определените служители на всяко РУ на МВР, а ако има промяна в личния състав на тези служители – изпраща при настъпване на промяната;
- Възлага на служителите от РУ на МВР правомощия и задължения за извършване на действия и съдействия съобразно компетентността си на местно ниво като представители на МВР в мултидисциплинарните екипи;
- В случаите на полицейска закрила осигурява охрана и съпровождане на засегнатите деца по настоящия координационен механизъм до местата за настаняване при настаняване от ДСП/ОЗД.

Министерство на здравеопазване

- В случаите на насилие над дете, се осигурява безплатен преглед на пострадалото дете в «Съдебна медицина», с оглед изготвяне на съдебно-медицинско удостоверение. Такъв медицински преглед се извършва задължително, когато предложението за извършването му е направено от мултидисциплинарния екип.

Министерство на образованието, младежта и науката

- В случаите, в които са възникнали бедствия, пожари, терористични действия, други извънредни обстоятелства и инциденти, при които има пострадали деца, директорите на училищата, детските градини и обслужващите звена по места да бъдат задължени, незабавно да подават първоначална информация в РУ на МВР, на кмета на населеното място и на съответните дирекции «Социално подпомагане».

ДАЗД

- Организира и финансово обезпечава работата на групата за кризисна интервенция
- Актуализира периодично Координационния механизъм, съобразно нормативните промени, включително и тези, свързани с правомощията на органите за закрила по чл. 6а, ал. 3 от ЗЗдет. и неправителствения сектор, както и в зависимост от възникналата необходимост от придобиваната с времето практика по случаи на деца;
- Осигурява супервизии на служителите на ДСП/ОЗД, а при необходимост – и на останалите участници в мултидисциплинарните екипи;

Агенция за социално подпомагане

- Осигурява служители от ДСП/ОЗД по настоящ адрес на детето, които да участват в мултидисциплинарните екипи на местно ниво като издава за това писмена Заповед по реда, предвиден за това, в която да са вменени задължения за действие и съдействие по настоящия координационен механизъм. В писмената Заповед следва да са посочени заместници на определените служители, които да действат в отсъствие на титулярите;
- Възлага на служителите от ДСП/ОЗД правомощия и задължения за извършване на действия и съдействия на местно ниво съобразно компетентността си като представители на АСП в мултидисциплинарните екипи;
- Осигурява методическа подкрепа на място на служителите на ОЗД/ДСП, включени в мултидисциплинарните екипи при извършване на действия по този Координационен механизъм;
- В срок от един месец от подписването на *Споразумението за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила при случаи на деца, жертви или в риск от насилие и при кризисна интервенция* предоставя на Областните структури на МВР всички координати за връзка (телефон, включително мобилен, е-мейл, факс, адрес и др.) с определените служители на всяко ДСП/ОЗД, а ако има промяна в личния състав на тези служители – изпраща при настъпване на промяната, както и известните им координати на останалите органите за закрила на местно ниво и активно действащите доставчици на социални услуги;
- Изготвят се месечни графици на социалните работници на разположение, които се предоставят на Областните структури на МВР.

Кметовете на общините:

- осигуряват служители от подчинената им местна администрация по настоящ адрес на детето, които да участват в мултидисциплинарните екипи на местно ниво като издава за това писмена Заповед по реда, предвиден за това, в която да са вменени задължения за действие и съдействие по настоящия координационен механизъм. В писмената Заповед следва да са посочени заместници на определените служители, които да действат в отсъствие на титулярите;

- Възлагат на служителите от от местната администрация правомощия и задължения за извършване на действия и съдействия на местно ниво съобразно компетентността си като представители на местната власт в мултидисциплинарните екипи;
- Следят за изпълнението на поставени задачи по реда на чл. 7, ал. 5 от Закона за закрила на детето от мултидисциплинарните екипи на местните структури и оказват методическа подкрепа на служителите, определени да действат в мултидисциплинарните екипи от името на кметовете;
- Съобразно ежегодните доклади за работата на мултидисциплинарните екипи и извършения анализ във връзка с него, залагат и обезпечават в общинските програми за закрила на детето допълнителни дейности в подкрепа на Координационния механизъм;
- В срок от един месец от подписването на *Споразумението за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила при случаи на деца, жертви или в риск от насилие и при кризисна интервенция* предоставят на Регионалните дирекции за социално подпомагане всички координати за връзка (телефон, включително мобилен, е-мейл, факс, адрес и др.) с определените служители от местната администрация и техните заместници, а ако има промяна в личния състав на тези служители – изпраща при настъпване на промяната, както и известните им координати на останалите органите за закрила на местно ниво и доставчиците на социални услуги;
-

Доставчици на социални услуги за деца:

- Осигуряват съответните специалисти с цел оказване на психологическа и/или социална подкрепа на детето, жертва на насилие;
- Предоставят своевременно съответната услуга на детето (вкл. и резидентен тип, в случай на настаняване извън семейството като мярка за закрила).

С настоящия Механизъм са запознати всички ученици, родители, работници и служители в ОУ „ Васил Левски“ , с. Ракево.

ЗАПОЗНАТИ С МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА И НАСИЛИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ В СИСТЕМАТА НА ПРЕДУЧИЛИЩНОТО И УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УЧЕБНАТА 2025/2026 г.